

Almak, Bölmek, Otlatmak (1953)

Carl Schmitt*

(çev. Hüsnü Yavuz Aytekin*)

Bütün Sosyal ve Ekonomik Düzenlerin Temel Sorularını Nomos Açısından Doğru Biçimde Sorma Denemesi

İnsanların birlikte yaşamına dair meselelerin bilimsel olarak incelenmesi hukuki, ekonomik, bilimsel, sosyolojik ve daha birçok başka uzmanlaşma alanına bölünmüştür. Kapsayıcı ve hakiki bağlamın birliğinin farkında olan bir bakış açısının gerekliliği kendisini ısrarla göstermektedir. Böylece, bilimsel problem apaçık basitliğin -çeşitli özel bilimlerin ötesine geçerek güvenilir biçimde soru sormayı mümkün kılan- temel kategorilerini bulmak olarak ortaya konulmaktadır.

Bu meseleye bir katkı olarak burada ortaya koyacağımız deneme *nomos* kelimesinin asli anlamını tespit etmek ve buradan hareketle bazı basit, apaçık ve genel geçer temel kategoriler bulmaktır. Bu kategorilerin sosyal bilimlerin doktrinlerine ve sistemlerine uygulanmasının –burada sunulacak olan- üstü kapalı örnekleri yalnızca kullanışlılık için birer küçük örnek olacaktır. Genel geçerlik uzmanlaşmanın engellerinin –o alanın kazanımlarının değeri inkâr edilmeden- aşılmasına yardımcı olacaktır. Dolayısıyla bu [genel geçerlik], felsefi genellikler ve doğa bilimsel genel hükümler aracılığı ile bir yere sızmak anlamına gelmemektedir.

Nomos kelimesinin filolojik açıklamalarının ayrıntılarına girmek durumunda değiliz. Salt dilbilimci uzmanlar kavramlarını – doğal olarak- kendileri tarafından araştırılan kelimenin vatanı sayılan özel alandan alırlar. Onlar genel olarak *nomos* kelimesi ile alakalı hukukçuların ve onları takip eden tarihçilerin bu kelimeyi genellikle yasa [*Gesetz*], yazılı yasadan farklı olarak ahlak [*Sitte*] veya alışkanlık şeklinde tercüme etmiş olduklarını düşünürler. *Nomos* ve *physis* antitezi ile alakalı mükemmel bir filolojik araştırma Felix Heinemann (Basel 1945) tarafından yayımlandı. Bu araştırma modern branş soyutlamalarının

* Carl Schmitt, "Nehmen, Teilen, Weiden", in *Verfassungsrechtliche Aufsätze*, Berlin: Duncker & Humblot, 1958, 489-501.

* Türk-Alman Üniversitesi Kültür Bilimleri Anabilim Dalı Ar. Gör. / İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü Doktoran.

benimsenip alınmasında o kadar ileriye gitmektedir ki *nomos* “bir canlı grubu içinde geçerli olan” olarak tanımlamakta ve onu [*nomos*] bu suretle “**geçerli olma**”nın yeni çağa ilişkin bir kategorisine ve çok özel bir normatizmine dahil etmektedir. Filologlar tarafından aydınlatılmaya hazırız ancak aynı zamanda *nomos*un asli anlamını insanların birlikte yaşama meseleleri açısından verimli hale getirmek istiyoruz ve filologları bir an için bizi takip etmeye davet ediyoruz.¹ Bütün mesleki uzmanlıkların ötesinde çeşitli sosyal düzenlerin ve doktrinlerin yapısını tanımak ve bunların hem etiğinin hem de tarih tasavvurlarının çekirdeği [özü] açısından doğru soruyu sormak için en basit kalkış noktasını [Ansatz] arıyoruz.

I

Grekçe *nomos* ismi Grekçe *nemein* fiilinden gelmektedir. Bu türden isimler *nomina actionis* [ç.n: fiilden türetilen isimler] olarak adlandırılırlar ve içeriği fiil tarafından ifade edilen bir süreç [Vorgang] anlamında bir edim [Tun] ifade ederler. Peki *nomos* kelimesi hangi edimi ve süreci ifade etmektedir? Bariz biçimde *nemein* eylem [Handlung] ve sürecini. *Nemein* ilkin nehmen [Alm. Almak] anlamına gelir. Almanca *nehmen* ve Grekçe *nemein* kelimeleri aynı dil köküne sahiptir. Eğer isim olan *nomos* *nemein* kelimesinin *nomen actionis*’i ise, *nomos* kelimesinin ilk manası bir “almak”a yönelik olmalıdır.

Logosun legeinin veya *troposun trepeinin nomen actionisi* olması gibi *nomos* da bir içeriği *nemeinden* ibaret olan bir edim ve süreç ifade etmektedir. Grekçe *legein-logos* kelimelerinin dilsel ilişkisinin Almanca Sprechen-Sprache (konuşmak-konuşma) ilişkisini gösterdiği gibi Grekçe *nemein- nomos* kelimelerinin dilsel ilişkisi de bizi Almanca’daki

¹ *Nomosun* üç temel anlamının burada sunduğumuz açıklaması düşünsel olarak kendi içinde kapalıdır ve kendi içinde anlaşılır. *Nomosun* bir hukuk bilimi külliyyatı ile ilişkisine ilgi duyanları *Der Nomos der Erde* [Dünyanın Nomosu] başlıklı kitabıma yönlendirmek isterim. Orada aynı zamanda *nomos* kelimesinin anlamı ile alakalı bir sonuç yazısı da [Corollarium] bulunmaktadır.

Bu fırsatı, tamamlayıcı bir not eklemek için kullanmak istiyorum. Bahsi geçen sonuç yazısında [Corollarium] *Odyseia*’nın meşhur 3. mısrasının şu şekilde olduğunu kabul etmiştim: Birçok insanın şehirlerini ὄσσεα görmüş ve onların *nomos*larını (veya, yaygın kabul gören okuma biçimi ile *noos*) tanımıştı. *Nomos* *noos* ile ikame eden hala baskın ve yaygın versiyona karşı *nomoslu* versiyonu tercih ediyorum. *Nomos* versiyonunu tercih etmeme sebep olan nedenleri ve bakış açılarını söz konusu sonuç yazısında açıkladım. Filolojik açıdan bana evvela çok etkileyici bir kanıt getirildi: *nomos* kelimesi (ilk heceye vurgu ile) Homer’de başka yerde geçmemektedir ve bu sebeple *nomos* versiyonu tek sefer kullanılması ihtimal dışı olan ἄπαξ λεγόμενον [hapax legomenon: tek sefer kullanılan bir kelime]’a yer vermiştir. Böyle bir tek seferliği getiren versiyonun tatmin etmeyen bir yanı olduğunu itiraf etmeliyim. Ancak durum filolojik açıdan çok farklıdır. *Nomos* kelimesi Homeros’ta başka hiçbir yerde geçmiyor olsa bile *nomos* ile birlikte kullanılan özel isimler geçmektedir: *Amphinomos*; *Ennomos*; *Erynomos*; hatta *Odyseia*’nın üçüncü mısrasının ὄσσεα’sından dolayı son derece alakalı olan: *Astynomos*. Bütün bu özel isimler mekân veya zaman belirlenimlidir; bunlar bu isimleri taşıyanın toprağın alınmasında veya bölünmesinde aldığı somut bir toprak parçasına referans vermektedirler. Özel isimler böyle bir bağlamda başka kelimelerden daha fazla ikna edicidir.

nehmen-Nahme [almak-alma] ilişkisine götürür. Dolayısıyla *nomos* Almanca'da alma (*die Nahme*) [ç.n: fiilden isim yapma söz konusu olduğundan almak değil alma şeklinde tercüme edilmiştir] anlamına gelmektedir.

Nemein ikinci olarak teilen [bölmek] anlamına gelmektedir. *Nomos* ismi buna göre ikinci olarak bölme [teilen] ve bölüştürme [verteilen] eylemi ve sürecini, bir ilk bölme (Urteil) [ç.n: Burada Schmitt'in yaptığı dil oyununu göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Almanca hüküm, karar anlamına gelen Urteil kelimesi kökensel olarak ilk-bölme(Ur-Teil) anlamını içermektedir] ve onun sonucunu ifade etmektedir. *Nomosun* almak anlamındaki ilk manası hukuk biliminde uzunca bir süredir unutulmuştu. Buna karşın *nomosun* bölme ve bölüştürmenin [Teilung und Verteilung] ve *divisio primaevanın* [ç.n: ilk bölme] ilk ve temel süreci şeklindeki ikinci anlamı hukukun hiçbir büyük ustası tarafından unutulmamıştır. Thomas Hobbes'un "Leviathan" kitabında (1651) bilindik bir pasajda şu ifadelere yer verilir (Kısım II, of commonwealth, Bölüm 24, of the Nutrition and Procreation of a Commonwealth):

"Toplunun beslenmesi yaşam için gerekli olan şeylerin temin edilmesi ve dağıtılması sayesinde olur; hukuk ve mülkiyet bu bölüştürmenin bir neticesidir; bu eskiden beri bilinmekteydi ve *nomos* diye adlandırılmaktaydı, yani: bölüştürme (distribution) ve bu bölüştürmede herkesin kendine ait olanı almasını da hukuk (law) diyoruz ve adalet (justice) olarak nitelendiriyoruz."

Nomos ikinci olarak ise herkesin hak sahibi olduğu pay (Anteil)[ç.n: Anteil kelimesinin de teilen, verteilen, Urteil gibi sözcüklerle aynı kökten türediği göz önünde bulundurulmalıdır] anlamında hak [Recht] demektir, *suum cuique* [ç.n: herkese kendine ait olan]. Soyut biçimde ifade etmek gerekirse: *nomos* hak ve mülkiyet demektir, yani yaşam metalarında sahip olunan pay. Somut biçimde ifade etmek gerekirse iyi bir kralın idaresinde yaşayan çiftçinin pazar günü tenceresinde bulunan tavuktur; kendi mülkü olarak ekip biçtiği toprak parçasıdır; bugün bir işçinin Amerika Birleşik Devletleri'nde kapısının önünde duran otomobildir.

Nemein üçüncü olarak otlatmak anlamına gelmektedir. Bu normal şartlarda mülkiyet temelinde işleyen üretken iş demektir. Piyasadaki satın alma ve mübadelenin denkleştirici [kommutativ] adaleti hem ilk bölme, *divisio primavea* sayesinde oluşan mülkiyeti, hem de üretiminin ön şartıdır. *Nomosun* bu üçüncü anlamı, bununla ilgili içeriğini mal istihsalı ve işleminin nasıl yapıldığına bağlı olarak kazanır. Göçebe İbrahim ve Lut'un yaptığı gibi otlakların aranması ve hayvanların otlatılması; Cincinnatus'un sabanın arkasında yaptığı

çiftçilik; Hans Sachs'ın atölyesinde el ile ayakkabı imal etmesi; Friedrich Wilhelm Krupp'un fabrikalarındaki ticari ve endüstriyel faaliyetleri, bunların hepsi kelimemizin üçüncü manası ile *nemeindir*: otlatmak, iktisadi faaliyet, istifade etmek (nutzen), üretmek.²

II

Bu üç sürecin –almak, bölmek, otlatmak- her biri insanlık tarihinde hukuk ve toplum düzeni olarak ortaya çıkmış olan şeylerin mükemmelen özüne aittir. İnsanlığın ortak yaşamının her aşamasında, her iktisadi ve iş düzeninde, hukuk tarihinin her bölümünde şimdiye kadar herhangi bir surette, alındı, bölündü ve üretildi. Her hukuki, ekonomik ve sosyal düzenden önce, her hukuki, iktisadi veya sosyal öğretilen önce bu nedenle şu basit soru ortaya çıkmaktadır:

Burada nerede ve nasıl alınmaktadır? Burada nerede ve nasıl bölünmektedir? Burada nerede ve nasıl üretilmektedir?

Ancak büyük mesele bu süreçlerin sıralamasıdır. Alma, bölme ve üretmeye pratik ve ahlaki olarak isnat edilen vurgu ve değerlendirmenin insanların o anki bilincine göre değişmesi gibi sıralaması da sıklıkla değişmiştir. Sıralama ve değerlendirme dünyevi ve tarihi duruma bağlı olarak tamamen, meta temini ve dağıtımının yöntemleri ve insanların hem kendilerine hem dünyaya (Erde) hem de tarihsel durumlarına dair tasavvurlarına göre değişmektedir³.

Avrupa 18. yüzyılındaki sanayi devrimine kadar düzen ve sıralama açık biçimde herhangi bir “**alma**”nın devamındaki bölme ve üretmenin doğal ön şartı ve temeli olarak kabul edilmesine dayanmaktaydı. İnsanlık tarihinin ve bilincinin binlerce yılında tipik sıralama bu şekilde sabit biçimde durmaktaydı. Toprak [Land], arazi [Grund] ve zemin [Boden] tüm diğer iktisat ve diğer hukuklar için ön şarttı. Kant'ın hukuk öğretisinde de hukuk felsefesi ve doğa hukuku hakikati olarak bir nesnenin ilk ediniminin zemini elde etmekten başka bir şey olamayacağı ifade edilir⁴. Bu tüm üretkenliğin temeli olan toprak, bir zamanlar ona bugün sahip olanların hukuki selefleri tarafından alınmış olmalıdır. Bu nedenle başlangıçta “herkes için her zeminin benim veya senin olduğunu taksim eden yasası”

² Nutzen [istifade etmek] fiili (Johannes Winckelmann'ın bu duruma dikkatimi çektiği gibi) özellikle münasiptir, çünkü üretim ve tüketimi aynı anda içerir ve sorunlu hale gelmiş üretim tüketim antitezinden kaçınır. Devamında basitleştirmek adına sıkça üretmekten söz ettiğimizde bu husus hatırdan çıkarılmamalıdır.

³ Dağ vaazına göre yeryüzüne sahip olacak yumuşak huylular da (Matta 5,5)bu mülke toprak almadan ve toprağı bölmeden ulaşamayacaklardır; Onların mülkünün çeşidini ifade etmek için kullanılan kelime: *kleronomesousin*.

⁴ Krş. Der Nomos der Erde, 1950, Corollarium 1, S. 18.

bulunmaktadır. Yani alma (Nahme) anlamında *nomos*, somut biçimde ifade etmek gerekirse: toprak alma [Landnahme]. Bölme ve diğer iktisadi faaliyetler daha sonra bu *nomosa* eklenir.

Göçleri, sömürgeleştirmeleri ve fetihleri ile halkların tarihi toprak almanın (Landnahme) tarihidir. Bu toprak alma ya boş, o zaman kadar sahibi olmayan bir zeminin alınmasıdır veya yabancı, o anki sahibinden dış politika savaşlarının hukuki dayanakları yoluyla alınan ve iç politika riayeti, hak gaspı ve hak yitirme yöntemleri ile yeniden paylaştırılan bir zeminin fethedilmesidir. Toprak alma her zaman diğer bölmeler [Teilung] ve bölüştürmeler [Verteilung] buna bağlı olarak da diğer üretimler için nihai hukuki dayanaktır. Toprak alma bu nedenle bir 17. yüzyıl İngiliz'i olarak burada pekâlâ İngiltere'nin Fatih Wilhelm sayesinde toprak almasını (1066) düşünmüş olan John Locke'un ifade ettiği şekliyle bir *radical titedir*.

Tarihin bütün bilindik ve meşhur toprak almaları, bütün büyük fetihler ve bunların savaşlarda, işgallerde, sömürgeleştirmelerde, kavimlerin göçlerinde ve keşiflerde nasıl vuku buldukları almanın bölme ve otlatmaya göre esaslı önceliğini tasdik etmektedirler. Kenan toprağının İsraililer tarafından alınmasının İncil'deki anlatısı da (Mos. 4, 34 ve Josua 11,23) bu durum için tasvir etmede de klasik bir örnek sunmaktadır. Kendiliğinden anlaşılabilirliği üzere –bir kez bölme işlemi tamamlandıktan sonra- böyle bir toprak alma neticesinde ortaya çıkan iktisadi ve toplumsal düzenin içerisinde bölme daha önce olan almadan daha kuvvetli vurgulanmaktadır. Bölme bellekte almadan daha fazla kalır. Bu [alma] gerçi bölmenin ve somut payın [Anteil], *klerosun* ön koşulu olmasına rağmen. Bu şekilde alınmış bir toprağın içerisindeki bütün somut düzenler ve hukuki ilişkiler ilkin –kendisi aracılığı ile kabilelere, sülalelere veya gruplara ve aynı zamanda tekil bireylere “benim” ve “senin” kavrayışı verilen” bölmeden neşet ederler. Rahatlıkla anlaşılabilirliği üzere bu düşünme ve gözleme tarzında bizatihi bölme süreci ve işlemi değil neredeyse yalnızca alınan toprağın bölünmesinin nihai sonucu yani somut olarak elde edilmiş topraksız [kleros], ve somut olarak elde edilmiş pay düşünülmektedir. Bizatihi bölme süreci ise kendi ölçütleri ve işleyişi açısından önemli bir meseledir.

Fetih, keşif, istimlak veya başka yollardan alınmış olan bölünmeden önce sayılmalı ve tartılmalıdır. En eski sıralamaya göre: sayıldı/tartıldı/bölündü. Daniel kitabının 5. Bölümünde görülen, duvarın üzerindeki sır dolu yazı Mene-Tekel-Upharsin [ç.n: Aramice sayıldı, tartıldı, bölündü]hemen gelecek olan (Kaldealılardan) Med ve Perslilerin toprak alma ve bölmesinin ilanından başka bir şey değildir. Alınanın sayılması ve değerlendirilmesi bitmiş olsa dahi

bölme işlemi yeniden başka sorular ortaya atar. Bütün zamanlarda bu durumda (yani ilk başlangıçta ve hukuki ve iktisadi düzenin asli temelinde) karar veren yazgı, yani tanrı hükmü ve savaş ile fethin kendisidir. Platon *Nomoi*'de [Türkçe'ye "Yasalar" şeklinde tercüme edilmiştir] klasik modeli tasarlamıştır. Ancak Thomas Hobbes gibi bir aydınlanmacı ilk bölme için kararın yazgı sayesinde doğa hukuksal bir karakter edindiğini iddia edebilmiştir. (De Cive Cap. IV § 15)⁵.

III

Rus profesyonel devrimci Lenin'in İngiltere'de göçmen olarak bulunduğu sırada edindiği en kuvvetli izlenimlerden biri, hatta belki de en hayati izlenim üretim ilişkilerinin ekonomik analizinden değil, İngiliz emperyalist Joseph Chamberlain'in o zamanlar 19. yüzyılın sonlarına doğru ilan ettiği dünya politikası programının formüle edilmesinden doğmuştur. Lenin Chamberlain'in konuşmalarını dinlemişti ve onun emperyalizm hakkında yazdıklarında bu derin izlenim hala görülmektedir.

Joseph Chamberlaine emperyalizmin sosyal problemin çözümü olduğunu söylemişti. Bununla "alma"nın "bölme"ye ve "otlatma"ya göre önceliği dile getirilmiş olmaktaydı. Hatta bu şimdiye kadarki politikaların bin yıllardan beri süren tarih anlayışına da uymaktaydı. Rus Lenin'in görüşüne göre genel olarak emperyalizmin, özelde ise İngiliz emperyalizminin ölüm fermanı da tam olarak buydu. Çünkü bu Anglosakson emperyalizmi Lenin için soygun ve yağma anlamına gelmekteydi. Ve yalnızca yağma kelimesi dahi ahlaki açıdan lanetlemek için yeterlidir. Emperyalist yayılmanın, yani "alma"nın ama özellikle toprak almanın bölmeden ve üretmeden önce gelmesi Lenin gibi bir sosyaliste –haydi atavistik, reaksiyoner, ilerleme düşmanı ve gayri insani demeyelim- orta çağa özgü gelmiş olmalıydı. Lenin'in ahlaki öfkesi bu denli reaksiyoner bir düşmana –ki o düşman insanlardan bir şey almak istiyordu, halbuki Lenin'in kendi çabası yalnızca üretici güçleri prangalarından kurtarmak ve dünyayı eltrize etmekten ibaretti- karşı hhem ilerici hem Marksist tarih felsefesi dağarında çok sayıda yıkıcı kanıt bulmakta zorlanmamıştır.

⁵ Yeniçağın yasaları da bazen kararı yazgıya bırakırlar, ancak tabii ki bir tanrı hükmü [Ordal] anlamında değil, ya başka bir çıkış imkânı sunmayan bir durumdan çıkış yolu veya bir piyango istenen yahut bilinçsiz bir formu olarak. Veya üzerinde düşünülmesi başlı başına bir hukuk ve sosyal bilim problemi olabilecek başka nedenlerden dolayı. Kura [Los] yoluyla alınan kararlar mesela seçme hakkı ile alakalı belirlenimlerde, oylar birbirine eşit olduğunda –az sayıda oy farkı çağında sıklıkla görüldüğü gibi- bir çıkış yolu olarak kullanılmaktadır. Burada kuranın tesadüfünden bahsedilemeyecektir. Çünkü bir ortak demokratik –demokratik entegrasyon sürecinin her bir sonucu için muvafakatı kendi temeli kabul eden- homojenlik ön şart olarak görülmektedir. Buna karşın ticaret ekonomisinin yatırım yardımı ile alakalı 7 ocak 1952 tarihli federal yasanın (Bundesgesetzblatt I S.7) § 32 içinde kura yoluyla belirlenimin uygulanması daha ziyade piyango karakterine sahiptir; değerli kağıtların dağıtılması sürecinde karar veren kuranın sonucudur burada.

Burası sosyalizm ile klasik iktisat ve onun liberalizminin buluştuğu noktadır. Çünkü liberalizmin toplum bilimsel ve tarih felsefesi özü üretme ve bölüştürme sıralaması ile alakalıdır. İlerleme ve iktisadi özgürlük, üretim güçlerinin özgürleşmesi ve bu sayede üretimin ve tüketim ürünlerinin miktarının kendiliğinden çoğalması ile birlikte “alma”nın sona ermesi ve “bölme”nin artık müstakil bir mesele olmaması demektir. Teknolojinin ilerlemesi bariz biçimde üretimin sonu kestirilemez biçimde artmasına neden olacaktır. Fakat yeteri kadar, hatta ondan da fazlası mevcut ise “alma”da iktisadi ve sosyal düzenin ilk ve temel ön şartını görmek atavizm ve –bir kıtlık çağının- ilkel yağma hukukuna geri dönme olarak görünmektedir. Yaşam standardı giderek yükselir, bölme giderek kolaylaşır ve daha az tehlikeli hale gelir; alma yalnızca gayri ahlaki olmakla kalmaz aynı zamanda ekonomik anlamda da irrasyonel ve adeta saçma hale gelir.

Liberalizm özgürlüğün, iktisadi üretim özgürlüğünün ve –özellikle de iktisadi özgürlüklerin kraliçesi olan- tüketim özgürlüğünün öğretisidir. Liberalizm de sosyal problemi üretimin ve tüketimin artırılmasına işaret ederek çözer, bu iki artırma da iktisadi özgürlük ve ekonomi yasalarından kendiliğinden ortaya çıkmaktadırlar. Buna karşın sosyalizm sosyal meseleyi sosyal mesele olarak sorunsallaştırıp ona göre cevap aramaz. Nedir peki sosyal mesele? Sosyal mesele özünde bir alma meselesi midir, bölme meselesi midir yoksa üretme meselesi midir? O özünde bir doğru bölme ve bölüştürme meselesidir ve bu nedenle sosyalizm her şeyden önce bir yeniden bölüştürme öğretisidir.

Öncelikle radikal sosyalizm veya komünizm değil, Avrupa’nın bugünkü demokrasisinin bütün siyasi partilerinin, bir şekilde, en azından sıfat olarak kabul ettiği sosyal olan kavramı [Begriff des Sozialen] bir bölme ve yeniden bölüştürme konusuna değinmektedir. Şu anda Almanya’da sadece sosyal piyasa ekonomisi hakkında değil aynı zamanda Federal Almanya Cumhuriyeti’nin Temel Yasa’sı [ç.n: Grundgesetz kelimesi tarihsel bağlam göz önünde bulundurularak özellikle anayasa şeklinde tercüme edilmemiştir] (20. ve 28. madde) kurmaya çalıştığı sosyal federal devletin ne anlama geldiği ile alakalı anayasa hukuku merkezli sorun hakkında da hareketli bir tartışmaya şahitlik etmekteyiz.⁶ Bu

⁶ Konu ile ilgili literatür Christian Friedrich Menger, Der Begriff des sozialen Rechtsstaates im Bonner Grundgesetz (Recht und Staat Nr. 173, Tübingen, 1953 ve Günter Dürig, Verfassung und Verwaltung im Wohlfahrtsstaat, Juristenzeitung Nr. 7/8 (15 Nisan) 1953, S. 196. Temel Yasa yapıcıları refah devletinden feragati bilerek göze aldıkları için Menger sosyal olan kavramını elbette salt “karşılıklı dikkate alma”ya indirgemektedir. Ernst Rudolf Huber, (Wirtschaftsverwaltungsrecht, 2. Baskı, Cilt I, Tübingen 1953, S.37) ise Temel Yasa’nın 20.ve 28. maddelerinin devlet ile ilgili hükümlerinin sadece iktisadi özgürlüğü toplumsal adaletin, yani herkes için insan onuruna uygun bir yaşam garantisinin temeline tâbi kılan “toplumsal genel sakınca” içerdiği görüşündedir. Bu sorunun özetleyici ve noktayı koyucu tarzda anayasal hukuk açısından değerlendirilmesini

çok sayıda anlam içeren *sozial* kelimesini hukuki açıdan tanımlama denemelerinde bölme ve yeniden bölüştürme tasavvurları sürekli olarak belirleyici biçimde ortaya çıkmaktadır. Alman anayasa hukukunun harikulade bir temsilcisi olan Hans Peter Ipsen istimlak ve sosyalleşme hakkındaki ünlü bir sunumunda şunları söylemektedir:

Bu şekilde burada sosyal düzenin bir kesiti olarak açıklanması gereken mülkiyet yasası [Eigentumsverfassung] bağlamında sosyal düzenin şekillendirilmesi çerçevesinde mülkiyet tahakkümünün yeniden ve başka türlü şekillendirilmesini –*yeniden bölüştürülmesine varana değin*– farklı bir yere koyuyorum.

Sosyalleşme kavramı ile alakalı olarak ise:

Tahrif edilmemiş ve anayasa normları tarafından dizginlenip hukukileştirilmemiş, bu sebeple de asli devrimci anlamından soyulmuş anlamı ile sosyalleşme iktisadi mülkiyet düzeninin, şimdiye kadar pay sahibi olmayanların gelecekte pay sahibi olmaları için gerekli olan planlı şekil değişimini koyutlamaktadır [postulieren] (S. 75).

Ayrıca:

Şimdi geçerli olan şirketler kanununun dogmaları açısından bakıldığında –hukuki açıdan kayıtsız bir kavram olan toplumsallaştırma [Vergesellschaftung] kavramı aynı zamanda sosyalleşmenin [Sozialisierung] tarihsel ve politik açıdan oluşan postülasına uygun bir anlam kazanacaksa, bireysellik ve kişisel çıkara yönelik olan ve yalnızca genel kamu-hukuksal mülkiyet bağlarının emrindeki mülkiyet tahakkümünden –en azından (kendisi aracılığı ile şimdiye kadar mülkiyet tahakkümünden dışarı atılmış sosyal grupların bu mülkiyet tahakkümüne yeniden katılabilecekleri) “daha fazla”, “çoğul” ve “birlikte” tahakküm aracılığı ile bir kopuşu gerçekleştirmiştir.

Sosyalizm sosyal düzen sorusunu doğrudan ve bütün kapsamı içinde bölmenin ve bölüştürmenin bir sorusu olarak sorduğu için yine o eski bilindik probleme, insanların birlikte yaşamının ve iktisadi faaliyetinin en eski üç sürecinin sıralama ve değerlendirmesi problemine, toslamıştır. Sosyalizm de alma, bölme ve otlatma temel sorusundan ve onların sıralaması sorunsalından kaçamamaktadır. Bu temel sorunun ışığında, -toplucu “sosyalist” genel adlandırması ile tedavülde bulunan ve farklılıklarına rağmen hepsi sosyalizm bayrağı altında telakki edilen- çok sayıda doktrinin ve sistemin arasında hüküm süren büyük farklılıklar hatta zıtlıklar açığa çıkmaktadır.

Ernst Forsthoff’tan umabiliriz. (ek 1957’İ Begriff und Wesen des sozialen Staates” başlığı ile 1954 senesinde bir sunum şeklinde de yayımlanmıştır. Krş. Not 1, yukarıda S. 230; Not 4 aşağıda S. 503).

Bunun dışında Almancanın dil kullanımı açısından da gözden kaçırılmaması gereken bir durum vardır: sosyal [sozial] kelimesi diğer Latin dillerinden ve İngilizceden farklı olarak Almanca’da yabancı bir dil olarak kalmaya devam etmektedir. Kelime bu dillerde *societas*, *société*, *society* ile olan genel, özellikle sosyal olmayan bağlamlarını Almancaya oranla çok daha iyi muhafaza etmektedir. Disraeli’nin *social sorcery* dediği şeyi Almancaya tercüme etmeye çalışmak bunu göstermek için yeterlidir. Harikulade Fransız hukukçusu Georges Ripert’in (Le déclin du droit, Paris, 1949, s.39)ifadesine dikkat kesilmek gerekmektedir. Ripert *socialisation de droit* gibi bir deyim anlaşılmaz ifade eder ve şöyle ekler: bu türden dil alışkanlıklarının da bir anlamı vardır; “*social*” kelimesi bir partiyi, politikayı, doktrini, bir literatürü, temyiz mahkemesi odasını hatta devlet konseyini ifade edebilir, bu kelime ayrıca bir *droit social* da ifade edebilir. Konuyla alakalı olarak durum şudur: de protéger les uns et de désarmer les autres.

Charles Fourier gibi bir örnek burada bilhassa basit bir örnektir. Onun bakışına göre almanın ve bölmenin bütün problemleri fantastik bir üretim artışı içinde ortadan kalkmaktadır. Fourier bu nedenle ütopacı olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte gözden kaçırılmamalıdır ki, o bu sözde ütopacılık ile temel soruların cevaplanmasında net bir pozisyon almaktadır, ayrıca sosyalizmin teknolojik ilerleme ve bu ilerlemenin sınırsız üretim artışının tarih tasavvuruna çağa uygun biçimde bağlanmasına [Bindung] onaylamaktadır. Proudhon'da ise durum başka türdür. O, kanıtlarını güçlü bir ahlaki tutku ile, özellikle de hukuk ve adalet kategorilerinde sunmaktadır. Onun bu sosyalizmi bu nedenle özünde bir bölme ve bölüştürme öğretisidir. Üreticinin tüketiciye, işçinin düz yiyiciye göre daha yüksek konumlandırılması ahlaki değer yargılarının üzerine inşa edilmektedir. İnsanlık henüz daha sonra Georges Sorel'de görüleceği üzere dost-düşman şeklinde üretici ve tüketici olarak bölünmemiştir. Proudhon bir ahlakçıdır, kelimenin hususi Fransızca anlamıyla da. Onun için alma –kendisi sayesinde gerçek üreticilerin sıradan tüketicileri hak ettikleri mülkiyetten mahrum bıraktıkları- adil bölme ve bölüştürmenin sonucu ve yan olgusudur.

Buna karşın Karl Marx'ın sosyalizmi ahlaki değil, tarih felsefesi diyalektiği açısından kanıtlar sunmaktadır. Elbette ki (Marx'ın sosyalizmi) karşıtının haksız olduğunu ispat etmekten geri durmadığı gibi yoğun bir ahlaki öfkeden de geri durmamaktadır. Ne korsanlık dönemi erken kapitalizminin açıktan yağmacılığına karşı, ne de “alma”nın –içerisinde işçi tarafından üretilen artı değere kapitalist tarafından el konulmasının gerçekleştiği- örtülü formlarına karşı. Ama Marx tarih felsefesi açısından burjuva toplum düzeninin gerçekleşmesini bir –büyüyen üretim ile birlikte büyüyen- bölüşme karşıtı durum, tarihsel diyalektiğin önünü kesen bir –kendini *Aufhebunga* uğratıp sonra ortadan kaldıran- ekonomik saçmalık olarak kurmaktadır⁷.

Öz düşüncesi tarih felsefesinden beslenen bir sosyalizmin özü itibarıyla ahlaki kanıtlar sunan bir sosyalizmden farklılığı burada alma, bölme ve üretmenin çeşitli sıralama ve değerlendirmelerinde görünür olmaktadır. Dünya tarihi gelişiminin tarih felsefesi eksenli diyalektiği gelen şeylerin [kommende Dinge] tarafında duranlardan –aslı itibarıyla sahip oldukları hakkı (geri) - almaktadır. Takiben gelen bölme ve daha sonraki otlama –büyük “alma” tamamlanmadığı sürece- hakkında uzun uzadıya konuşulacak meseleler değildir.

⁷ Max Weber “Wirtschaft und Gesellschaft” içerisinde, onun “toplum yararına ekonomi” [Gemeinwirtschaft] kelimesi ile alakalı düşüncesinden dolayı çok bilinen bir pasajda “tayına bağlama sosyalizmi” [Rationierungs-Sozialismus] –ki bu Max Weber'in de dediği gibi “işçi temsilciliği sosyalizmi” [Betriebsrats-Sozialismus] ile iyi geçinmektedir- ile evrimci sosyalizmi arasında bir ayrım yapmaktadır. (Wirtschaft und Gesellschaft, 4. Baskı 1956, S.61)

Marx –ilerici liberalizm için özsel olan- üretimin kestirilemez artışı şeklindeki ilerici iddiayı üstlenip daha da ileri seviyeye taşır. Marx buna göre somut bölme ve bölüştürme sorununu daha sonraki bir mesele olarak işlemektedir. Marx’ta akut saldırının tüm ağırlığı ile kamusallaştırmanın [Expropriateur] kamusallaştırmasına [Expropriation] yoğunlaştırılmaktadır, yani alma sürecine. Eski –endüstri öncesi zamanların- yağma hukukunun ve ilkel toprak almanın yerine şimdi bütün üretim araçlarının ele geçirilmesi ile büyük modern endüstri-alma [Industrie-Nahme] geçmektedir. Buraya, akla gelen ilk soru olan yeni kamusallaştırma şansının somut bölme ve bölüştürmelerinin nasıl vuku bulacağı sorusu da eklenmelidir. Çünkü eski mülkiyetlerin kamusallaştırılması ile kendiliğinden yeni kamusallaştırma imkanı açılmaktadır. Hem de inanılmaz ölçülerde ve bu kamusallaştırma imkanlarının mülkiyet yahut sosyal işlev olarak isimlendirilmesinden bağımsız olarak. Ancak akla ilk gelen bu soru yeterince ilginç olmasına rağmen artık somut olarak cevaplandırılmamakta, bilimsel olmadığı söylenerek reddedilmektedir. Büyük “endüstri-alma”dan sonra ortaya çıkan üretimin müthiş artışı, devamı ve şekli ile alakalı soruya da izin verilmemektedir. Gerçi yağma etme sona ermelidir ancak “yeni bölme”nin ön şartı olarak alma elbette sona ermemektedir. Eğer emperyalizmin özü “bölme” ve “üretme”den önce “alma”nın önceliğinde yatıyorsa, böyle bir “kamusallaştırmanın kamusallaştırılmaları”nın doktrini bariz biçimde –en modern olduğu için- en güçlü emperyalizmdir.

Gayri insani ve tarihsel olarak aşılmış oldukları için tüm “alma”ları kaldıralım! Bunun için yalnızca genel ilkeler değil, ikna edici somut ölçütler ve hukuken icra edilebilecek süreçler bulmak çok zor olduğu için bölme meselesini asgariye indirelim! O zaman yalnızca otlatma ve üretme kalır. Bazı doktrin sahiplerinin dikkatlerini alma ve bölmeden (kaydırıp) saf üretime yöneltmesi onların dehalarının bir parçasıdır. Ancak salt üretimden hareketle inşa edilen sosyal ve iktisadi sistemlerde ütopyacı bir taraf vardır. Gerçekten yalnızca üretim problemleri varsa ve salt üretme hem “alma”nın hem de bölmenin artık problem olmadığı bir zenginlik ve kestirilemez tüketim imkanları meydana getiriyorsa, o zaman asli anlamı ile iktisadi faaliyetler de durur, zira iktisadi faaliyetler belirli bir kıtlığı şart koşarlar.

Sosyalizm ve emperyalizm ile alakalı söylediklerimiz *Nomos*’un üç temel anlamının kullanışlılığını ve onların sıralaması meselesini göstermek için örnek olarak kullanılmıştır. İki büyük konu olan sosyalizm ve emperyalizm ile alakalı mevcut büyük ve önemli literatür açısından düşünüldüğünde, burada emperyalizmle alakalı olarak “alma” tarafını ısrarla vurgulaması çok basit ve ilkel görünürdü. Bu gerçekten beyhude ve Carl Brinkmann’ın (Lujo

Brentano için armağan emperyalizm yazısı)1925'te ortaya koyduğu enfes analiz ve tahminin tekrarından ibaret olurdu. Brinkmann şöyle diyordu:

“Emperyalizm en geniş anlamıyla büyük oranda bu yasaların (klasik iktisadın kâr ve nüfus yasaları) kendisi ile kavgadır ve yalnızca onların altında bulunan yem yerleri için bir kavga değildir. Ancak bu ikinci daha ilkel kavganın dünya ekonomisinde ön planda bulunacağına dair işaretler hiçbir yerden eksik değildir”

Bu şüphesiz isabetlidir. Ancak burada bizi ilgilendiren başka bir mesele daha var: her somut *nomos* tarafından içerilen ve farklı değerlendirme ve sıralama ile bütün –daha sonra sıklıkla şaşırtan bir değişim ile tekraren yeniden bulaşıcı olmak için- hukuki, iktisadi ve sosyal sistemlerin gizlice içine dahil bulunan –alma, bölme ve otlatmanın üç temel kategorisinin- mevcut birliktelik, sıralama ve değişen değerlendirmesi meselesi.

Bugün tüm hukuk-bilimsel gözlemin üstüne çıkmış, her şeye el atan güncel soruyu üç *nomos* kategorisinin altına dahil ettiğimizde bizi hareket ettiren bilimsel arzu tanınır hale gelmektedir. Bu soru dünyanın birliğinin günümüzdeki durumu sorusudur. İnsanlar dünyayı birlik olarak gerçekten öylesine bir birlik olarak “aldı”lar da, alacak bir şey kalmadı mı hakikaten? Alma bugün gerçekten sona erdi ve hakikaten yalnızca bölme ve bölüştürme mi kaldı? Yoksa –belki- hala üretme bulunmakta mıdır? O zaman sormaya devam ediyoruz: gezegenimizin tek büyük alıcısı, bölücüsü ve bölüştürücüsü; birlik içindeki dünya üretiminin idarecisi ve planlayıcısı kimdir? Bu türden bir soru bizi bazı ideolojik kısa devrelerden korumak için uygundur. Geniş çapta yaygınlık kazanmış, oldukça kuvvetli ama bilimsel açıdan çok yüzeysel basitleştirmeler burada iş görmektedir. Onlar bize kurgusal birlikler telkin etmektedirler. Onların basitleştirmeleri ancak asli kavramların daha derin basitlikleri sayesinde aşılabılır.